

NEMOCNIČNÍ EPIDEMIOLOGIE A HYGIENA – OBOR, KTERÝ PROPOJUJE VŠECHNY ZDRAVOTNÍKY

Jen obtížně si lze dnes představit, jak z pohledu prevence infekcí spojených se zdravotní péčí probíhaly operační výkony ještě v dobách těsně před prvními bakteriologickými objevy, kdy se kaluže krve pod nohama operátorů zasypávaly pískem, operátor si šicí materiál chystal do knoflíkových dírek svého již několikrát použitého „operačního“ saka a posluha v rohu místnosti přikládala uhlí do kamen, aby se operátorovi zimou netřásl ruce. Jak z této perspektivy hned jinak vnímáme v současnosti uplatňované preventivní postupy, jako je hygiena rukou, bariérová péče, dezinfekce a sterilizace. Přesto v časově i odborně stále náročnější péči o pacienty bývají tyto postupy personálem zdravotnických zařízení často vnímány jako okrajové, zdržující až obtěžující v každodenní praxi.

Je ale třeba si uvědomit, že současný vysoký hygienický standard našeho zdravotnictví není náhodným jevem provázejícím pokroky v diagnostice a léčbě, ale že je výsledkem úsilí mnoha odborníků v oblasti epidemiologie, mikrobiologie, lékařů klinických oborů, nelékařských zdravotníků, odborníků na oblast technické hygieny i legislativců. Že má úsilí věnované prevenci přenosu infekcí spojených se zdravotní péčí smysl, dokazují nejen data WHO umožňující srovnání různě rozvinutých systémů prevence a kontroly infekcí ve zdravotnictví jednotlivých členských zemí, ale také mnohé prevalenční či intervenční studie na lokální i evropské úrovni.

Nemocniční epidemiologie a hygiena je poměrně mladým oborem, který se v České republice začal rozvíjet zejména po roce 1989. První profesní platforma sdružující pracovníky ve zdravotnictví činné v této oblasti je dokumentována v rámci Sdružení fakultních nemocnic (dnes Asociace nemocnic). Pracovní skupinu nemocničních hygieniků všech fakultních nemocnic ČR tehdy vedla MUDr. Marie Kolářová, CSc. Ve spolupráci s dalšími pracovními skupinami se členové významně podíleli na přípravě akreditačních standardů včetně prvních prevalenčních studií nemocničních infekcí, které se setkaly se širokou odezvou ze strany lékařské veřejnosti i managementu zdravotnických zařízení. Metodika se stala podkladem pro celonárodní prevalenční studii organizovanou MZ ČR na odděleních ARO a JIP v roce 2009.

Na tyto aktivity navázala s významným přispěním prof. MUDr. Vladimíra Bencka, DrSc. Společnost nemocniční hygieny (SNH), která byla založena v roce 1991 na bázi občanského sdružení.

Od roku 1999 byla SNH členem International Federation of Infection Control (IFIC). Dr. Kolářová stála i u pozdější transformace tohoto občanského sdružení v odbornou Českou lékařskou společnost Jana Evangelisty Purkyně (ČLS JEP), dnes fungující pod názvem Česká společnost nemocniční epidemiologie a hygieny (SNEH), jejíž je i nadále aktivní členkou. Cílem společnosti je již od počátku odborná podpora všem pracovníkům v dané oblasti a snaha o sjednocení či přípravu preventivních i intervenčních postupů s využitím vědecky podložených dat. Společnost pod současným vedením MUDr. Pavla Totuška, tak jako i celý obor, čelí v posledních letech mnohým výzvám, které např. v odborné oblasti přináší masivní rozvoj technologií a jejich uplatňování v diagnostice, léčbě i hygieně nebo měnící se epidemiologická situace v globálním i lokálním měřítku.

Často diskutovaná je ale i problematika personálního zajištění oboru. Pandemie onemocnění covid-19 s nebyvalou naléhavostí poukázala na zvýšenou potřebu vzdělávání odborníků v oblasti infekční epidemiologie. Na nedostatek lékařů epidemiologů upozorňují už dlouhá léta profesní organizace i zasvěcení odborníci. Jak uvádí statistiky MZ ČR, v oboru hygiena a epidemiologie atestují ročně jednotky lékařů, zpravidla jeden nebo dva. Po restrikcích v hygienické službě na konci 90. let minulého století se podmínky pro atestaci i uplatnění lékařům-epidemiologům natolik zkomplikovaly, že předepsanou praxi lze jen s obtížemi ukončit a o nové atestace tak není zájem. Nedostatek epidemiologů pocítují zejména krajské hygienické stanice, které jsou nuceny lékařské pozice po odchodu zaměstnanců do důchodu obsazovat odborníky z jiných oblastí. Obdobná situace nastala i v nemocnicích, kde funkci ústavního hygienika již často neplní lékař, ale právě nelékaři. Je ovšem třeba dodat, že na rozdíl od dopadů nedostatku epidemiologů v oblasti veřejného zdraví, je situace v nemocnicích méně dramatická. Důraz na praktickou stránku nemocniční hygieny, na znalost provozu a konkrétních zdravotnických výkonů prováděných na pracovištích posouvá tuto problematiku blíže jednotlivým zdravotnickým oborům. Týmový přístup k prevenci a kontrole infekcí v lůžkových zařízeních svým multioborovým charakterem tak de facto umožňuje pokrýt běžné hygienické zajištění nemocnice.

Předpokladem udržitelnosti tohoto systému je však kromě jednotného odborného metodického vedení též podpora vzdělávání v dané problematice pro lékaře i nelékaře. Možnost specializačního vzdělávání pro sestry kontroly infekcí aktuálně nabízí pouze Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských oborů v Brně, a to ve formě certifikovaného kurzu. Je potěšitelné, že zájem o kurz v poslední době vzrůstá.

Ojedinelou příležitostí pro setkávání pracovníků a odborníků v oblasti nemocniční epidemiologie a hygieny je Mezinárodní konference nemocniční epidemiologie a hygieny, kterou každoročně v Brně pořádá od-

borná společnost SNEH. V roce 2024 proběhne již jubilejní 30. ročník. Sdílení zkušeností a vzájemná podpora jsou další přidané hodnoty těchto setkání. Už jen proto, že funkce pracovníka prevence a kontroly infekcí nebývá příliš vděčná pracovní pozice a pocit sounáležitosti a podpory, který konference poskytuje, je pro všechny zúčastněné minimálně stejně hodnotný jako odborná kvalita příspěvků.

Nezbývá než oboru popřát, aby v současném dynamicky se rozvíjejícím světě plném nových zdravotních rizik, ale i vědeckých poznatků neztratil krok a aby i nadále tvořil odborné zázemí pro všechny profese podílející se na zajištění bezpečné péče o pacienty v oblasti infekčních rizik.

*MUDr. Bohdana Režková, Ph.D.
zástupkyně přednosty ústavu
Ústav veřejného zdraví, Lékařská fakulta
Masarykova univerzita*